

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete 1 för Grundlärarexamen inriktning 4-6 Grundnivå 2

Historisk empati i svensk historiedidaktisk forskning

**En systematisk litteraturstudie om begreppet historisk
empati.**

Författare: Jenny Lundin 780908
Handledare: Robert Thorp
Examinator: Sara Irisdotter Aldenmyr
Ämne/huvudområde: Historiedidaktik
Kurskod: PG2051
Poäng: 15HP
Ventilerings-/examinationsdatum: 20150605

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden
Tel 023-77 80 00

Abstract:

Intresset för historiedidaktik ledde mig till Skolverkets *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* där begreppet historisk empati återkom i relevanta sammanhang utan en närmare definiering. Jag bestämde mig för att ta reda på det vilket ledde till att syftet blev att se hur svensk historiedidaktisk forskning definierar begreppet historisk empati samt vad som aktiverar och utvecklar begreppet historisk empati enligt nationell forskning.

För att ta reda på syftet och besvara mina frågeställningar användes en systematisk litteraturstudie med en induktiv ansats. Utifrån svensk historiedidaktisk forskning med internationell referenslitteratur som språngbräda insåg jag genom den induktiva metoden hur tre kategorier bildades utifrån forskares definitioner samt metoder för hur begreppet historisk empati kunde utvecklas hos individen. Forskare närmade sig begreppet genom att hänvisa till att begreppet historisk empati utvecklades antingen av en kognitiv förmåga eller ur en kontextuell förståelse men begreppet historisk empati kunde även utvecklas genom att en individ blev känslomässigt engagerad och därför motiverad till att lära vilket i sig kunde utveckla begreppet historisk empati. Mina slutsatser är att kategorierna tillsammans leder till att historisk empati utvecklas hos individen. Vad forskare menar utvecklar historisk empati hos individen är däremot olika då skillnaden är att forskare tillåter olika metoder till att utveckla begreppet historisk empati. De forskare som menar att det enbart krävs en kognitiv förmåga till att utveckla begreppet historisk empati ser inte att motivationen av att bli emotionellt engagerad som en del i att utveckla en historisk empatisk förmåga. Ytterligare finns de forskare som anser att en emotionell känsla kan fungera som motivation vilket leder till att en nyfikenhet skapas som leder till att en kognitiv förmåga byggs upp och att begreppet historisk empati utvecklas.

Nyckelord: historisk empati, historical empathy, historiedidaktik, kategorier

Innehållsförteckning

Abstract:.....	2
Nyckelord:.....	2
1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställning	1
3. Bakgrund.....	2
3.1 Svenska styrdokument	2
3.2 Internationell forskning.....	3
3.2.1 <i>Tabeller över hur begreppet historisk empati kan utvecklas i tre alternativ.</i>	3
3.2.1.1 <i>Tabell tre</i>	3
3.2.1.2 <i>Tabell fyra</i>	3
3.2.1.3 <i>Tabell fem</i>	4
3.2.2 <i>Internationell forskning bestående av kategori kognitiv förmåga och kontext.</i>	4
3.2.3 <i>Internationell forskning bestående av kategori känsla</i>	5
4. Metod.....	5
4.1 Studiens design	6
4.2 Sökord	6
4.3 Urvalskriterier för databassökning och manuell sökning.....	6
4.3.1 <i>Tabell ett</i>	8
4.3.2 <i>Sammanfattning av sökresultat</i>	9
4.4 Analys av litteratur samt innehållsanalys.....	9
4.4.1 <i>Tabell två</i>	10
4.5 Etiska aspekter	10
5. Resultat	11
5.1 Begreppet historisk empati definieras	11
5.1.1 <i>Begreppet historisk empati definieras genom kategori kognitiv och kategori kontext</i>	11
5.1.2 <i>Begreppet historisk empati definieras genom kategori känsla</i>	12
5.2 Begreppet historisk empati utvecklas och aktiveras	13
6. Diskussion.....	15
6.1 Metoddiskussion	15
6.2 Resultatdiskussion	16

6.2.1 Begreppet historisk empati definieras.....	16
6.2.2 Begreppet historisk empati aktiveras och utvecklas.....	17
6.2.2.1 Begreppet historisk empati aktiveras och utvecklas i en skolkontext.....	18
6.2.2.2 Ett bredare didaktiskt sammanhang	19
7. Sammanfattning av resultat	19
8. Framtida forskning.....	20
9. Referenser	21

1. Inledning

I svensk historiedidaktisk forskning är begreppet historisk empati ett nytt begrepp som först nämns i den aktuella läroplanens (*Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*) *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* (Skolverket 2011b). När studietiden nästintill är över och tanken mer och mer övergår till att fokusera på den praktiska undervisningen i historia ute i fältet fastnade jag vid Skolverkets (2011b) skrivelser kring begreppet *historisk empati*. Eftersom Skolverket (2011b) inte närmare beskriver vad historisk empati innebär och hur det ska utvecklas motiverade det till att undersöka hur forskningen ser på begreppet. Anledningen är att det ska vara möjligt för lärare att tillämpa begreppet med stöd utifrån forskning. Skolverket skriver i *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* (Skolverket 2011b):

Genom att eleverna får inblick i människors levnadsvillkor förr kan undervisningen hjälpa dem att utveckla det som historievetenskapen kallar historisk empati. Det innebär en insikt om att människors sätt att tänka och handla färgas av värderingar och villkor i deras samtid (Skolverket 2011b, s.11).

I Skolverkets (2011b) citat beskrivs lite allmänt att insikt om människors levnadsvillkor kan leda till historisk empati men inte hur det ska ske i undervisningen eller vad som specifikt definierar begreppet historisk empati. För att ge eleven en möjlighet till att förstå hur värderingar och samhällen kan förstås så söker jag efter en metod. Jag tolkar att det är möjligt att skapa en förståelse för hur perspektiv skapas genom intersektionalitet eftersom det innebär att få en förståelse för hur en människas uppväxt, normer i samhället och kön och så vidare färgar hur samhället tolkas eller utifrån vilket perspektiv samhället förstås (2011b, s.11; jfr. Molina 2007, s.6-21).

Dessutom skriver Skolverket i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (2011a) som är den gemensamma läroplanen i Sverige att skolan ska fostra elever till att utveckla värden samt att lärare ska förmedla till elever hur viktigt det är att ha en förståelse för andra (s. 7). Läroplanen innehåller även kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i tredje, sjätte och nionde klass. I ämnet historia är kunskapskraven formade utifrån att eleven ska föra resonemang i olika nivåer ”om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.” (Skolverket 2011a, s.178). Vidare visas även hur eleven ska kunna visa kunskap i och om källkritik (2011a, s. 178). Samtliga skrivelser som jag tagit upp har att göra med att eleven ska skapa sig en förståelse för underliggande faktorer hos olik tänkande. Däremot finns ingen beskrivning för hur och vad som utvecklar begreppet historisk empati didaktiskt. I läroplanen *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* står det ”att utbildningen[---]ska vara likvärdig” (Skolverket 2011a, s.8). Syftet visar behovet av att finna en definition så didaktiska metoder kan utvecklas och skapa en gemensam förståelse för begreppet historisk empati för att elever ska erbjudas en likvärdig utbildning i historia, vilket motiverar föreliggande undersökning.

2. Syfte och frågeställning

Syfte är att ta reda på hur begreppet historisk empati definieras i svensk historiedidaktisk forskning och hur begreppet aktiveras och utvecklas enligt forskningen. För att detta ska vara möjligt vänder jag mig till svenska forskares texter för att tolka vad de har att säga om begreppet historisk empati och ställer följande frågor:

1. Hur definieras historisk empati enligt den studerade forskningen?
2. Hur aktiveras och utvecklas historisk empati enligt svensk historiedidaktisk forskning?

3. Bakgrund

Föregående avsnitt har beskrivit att undersökningens syfte är att definiera begreppet historisk empati samt vad som aktiverar och utvecklar begreppet historisk empati. Frågeställningen ska besvaras genom en systematisk litteraturstudie genom litteratur som är utvald genom urvalskriterier som består av en tidsavgränsning samt med bestämda sökord och i språken svenska eller engelska. Fler kriterier som ska uppfyllas är att litteraturen ska vara tillgänglig för nedladdning i syfte att undersökningen ska kunna vara möjlig att göra av andra med samma sökresultat. I inledningen visar jag att begreppet är förhållande nytt inom svensk historiedidaktisk forskning och genom litteraturen har det visat sig att behovet av att citera internationell forskning är stort. Internationellt har forskning bedrivits under en betydligt längre tid eftersom begreppet varit i fokus där än i Svensk kontext vilket kommer att redovisas i avsnittet internationell forskning. I avsnittet kommer även en redovisning om vad svenska styrdokument säger angående begreppet historisk empati.

3.1 Svenska styrdokument

I Sverige har vi en gemensam läroplan *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (Skolverket 2011a) som ska ge samtliga elever samma förutsättningar till utbildning. Som komplement till läroplanen finns *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* (Skolverket 2011b) som ska fungera som en förklarande text till läroplanen där mål samt ställningstagande förklaras. I *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* skrivs historieämnets syfte fram med att eleverna ska utveckla ett historiemedvetande (Skolverket 2011b, s.6). För att det ska vara möjligt att utveckla ett historiemedvetande menar Skolverket (2011b) i samma text att metoder krävs kring att finna en historisk referensram, samt att se historiska sammanhang och att skapa en kronologisk överblick. Dessutom ska historiskt källmaterial vara i fokus för att källor ska värderas mot varandra. Genom att undervisningen innehåller samtliga komponenter så menas även att historisk empati utvecklas hos individen (i det är fallet eleven) (Skolverket 2011b, s.7).

Skolverket skriver i *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* (2011b) att elevers förmåga till historisk empati utvecklas medan de arbetar med källor genom mötet med historiska individers levnadsöden. Kontextens miljöer och värderingar ska förstås genom att eleven ska sätta sig in och känna av hur det var att leva i en historisk kontext. Känslan är en central del i vad Skolverket (2011b) tolkar in i begreppet historisk empati men det krävs även kognitiv förmåga när arbete kring tolkning av källmaterial sker då frågor ska ställas för att se till källans tillförlitlighet samt relevans i kontexten (s.8). En historisk empatisk förmåga kräver att en historisk samhällsyn och moral ska genomsyra tolkningsarbetet av källor utan att samtiden ska inkräkta med förförståelse eller rådande perspektiv på hur livet ser ut idag (2011b, s.34).

I Skolverkets *Kommentarsmaterial till kursplanen i historia* finns ingen klar definition av begreppet historisk empati, dock uttrycks det att eleven uppnår en historisk empatisk förmåga i samband med att historieundervisningens syfte uppnås vilket sker när eleven utvecklar ett historiemedvetande (Skolverket 2011b, s.6). Oklarheter kring vad och hur eleven ska uppnå historiskt empati råder vilket motiverar till att se hur internationell forskning ser på begreppet historisk empati.

3.2 Internationell forskning

Internationellt har det bedrivits forskning om begreppet historisk empati i större omfattning än i Sverige. När jag studerat den internationella litteraturen har jag kunnat se att det finns tre olika sätt att se på begreppet historisk empati samt en differentierad bild av hur begreppet ska tillämpas. För att försöka få en struktur över hur begreppet historisk empati definieras och aktiveras på individen av forskare i litteraturen har jag skapat tre kategorier eller grupper av olika begreppsförståelser. Den första gruppen forskare anser att det är en kognitiv förmåga att uppnå begreppet historisk empati. Denna grupp har jag kallat kategori kognitiv förmåga. Andra gruppen forskare anser att kontexten har en avgörande betydelse för att uppnå historisk empati och har därför fått namnet kategori kontext. Till sist anser grupp tre att individen kan nå historisk empati genom att tillåtas att bli emotionellt berörd och därför genom att bli motiverad till att vilja lära och utifrån det skapar sig en kontextuell förmåga som utvecklar begreppet historisk empati. Denna grupp kallade jag kategori känsla. Dessa tre kategorier finns med olika kombination exemplifierade hos forskare vilka anser att begreppet historisk empati definieras som en renodlade kognitiv förmåga till forskare som anser att samtliga kategorier kan samspela för att begreppet ska definieras. I nästa avsnitt kommer en förklarande text och tabeller för hur jag tolkat samt hur kategorierna ska förstås.

3.2.1 Tabeller över hur begreppet historisk empati kan utvecklas i tre alternativ.

Efter att jag studerat internationella forskares tolkning av hur begreppet historisk empati framkom tre framträdande sätt som begreppet kunde förstås. För att på ett strukturellt sätt underlätta förståelsen så skapade jag tre kategorier. Kategorierna kognitiv förmåga, kontext och känsla. För att på ett överskådligt sätt visa hur jag förstått och kategoriserat forskares syn på vad som utvecklar begreppet historisk empati följer tre tabeller (tabell tre, fyra och fem). Tabellen ska avläsas som att den första rutan *leder till* nästa ruta och så vidare. I tabell fem exemplifierar jag förståelsen av samtliga kategoriers samarbete som leder till att begreppet historisk empati utvecklas: en emotionell känsla i form av intresse som motiverar, leder till kontextuell kunskap som leder till en källkritisk förmåga vilket bygger upp en kognitiv förmåga som är en förutsättning till en historisk empatisk förmåga.

3.2.1.1 Tabell tre

Sammanställning över hur begreppet historisk empati kan utvecklas

Alt.1 kategori kognitiv förmåga

Kognitiv förmåga →	Historisk empati
--------------------	------------------

3.2.1.2 Tabell fyra

Sammanställning över hur begreppet historisk empati kan utvecklas

Alt. 2 kategori kontext

Kontext (kunskap om omständigheter)→	Källkritisk förmåga →	Kognitiv förmåga →	Historisk empati
--------------------------------------	-----------------------	--------------------	------------------

3.2.1.3 Tabell fem

Sammanställning över hur begreppet historisk empati kan utvecklas

Alt. 3 kategori känsla

Emotionell känsla (intresse, motivation) →	Kontext (kunskap om omständigheter) →	Källkritisk förmåga →	Kognitiv förmåga →	Historisk empati
--	--	-----------------------------	--------------------------	---------------------

3.2.2 Internationell forskning bestående av kategori kognitiv förmåga och kontext

Nedan redogör jag för den studerade internationella forskningen och jag presenterar forskningen enligt kategorier jag utarbetat.

Ett forskarpar i Kanada vid namn Bryant och Clark har skrivit artikeln *Historical Empathy and Canada: A People's History* (2006). I den har de undersökt hur historisk empati kan tillämpas i praktiken. De skriver "Ett fokus på berättande, som engagerar, orsakar problem för studenter att utveckla historisk empati eftersom det uppmuntrar dem att tillämpa personliga erfarenheter snarare än kognitiva verktyg för att göra bedömningar" (Bryant, Clark 2006, s.10 min översättning). Författarna har använt sig av en tv-produktion av dokumentärtyper som behandlar Kanadas historia. Vad de kommer fram till är att undervisning som använder sig av empati som *lockar* fram känslor ska kallas "emotive empathy" och menar att det är skillnad på att undervisa om historisk empati och undervisa för att *framkalla* sympati eller emotionella känslor. Författarna skriver att historisk empati är kopplat till mer kognitiv kunskap än till känslor (2006, s.3-4). Skillnaden mellan att enbart känna hur människor i historien kände är inte tillräckligt menar författarduon för att förstå varför beslut togs eller varför händelser skedde. Deras åsikt är att om det finns kunskap om hur samhället såg ut och i vilken kontext en människa befanns sig i så är det större potential att förstå orsaker och se varför historien ser ut som den gör (2006, s. 4-5). Bryant och Clark (2006) menar att det är en utmaning att inte få elever att sympatisera eller som de kallar det frammana "Emotive empathy". Vidare menar samma författare att historiska händelser som ses utifrån nutida eller personligt perspektiv inte utvecklar kunskaper för hur förklaringar till historiska skeenden skapas eftersom då enbart känslan är i fokus (s.6-7). Vidare menas att elever bör få tillgång till fler källor som i kombination av varandra kan få eleven att utveckla ett källkritiskt perspektiv samt en fördjupad förståelse för historiska skeenden och orsaker till dessa (s.10). Avslutningsvis skriver författarna att elever med en historisk empatisk förmåga kan se bortom känslomässiga faktorer för att låta kontexten och historiska individers ögon tillsammans tala om varför historien tog en viss riktning (Bryant och Clark 2006, s.22).

Ett annat forskarpar som förstår begreppet på samma sätt och trycker på den kognitiva förmågan är Seixas och Peck (2004):

Empati, eller historiskt perspektiv tagande, är inte, i detta sammanhang, en affektiv prestation. Snarare är det förmågan att se och förstå världen ur någon annans perspektiv. I det avseendet krävs det *att föreställa* oss in i läget för en annan. Men - och detta är avgörande - *att föreställa sig* måste vara fast grundad på historiska bevis om det ska ha någon mening (Seixas och Peck 2004, s.113 min översättning min kursivering).

Seixas och Peck skriver i *Teaching historical thinking* (2004) och definierar begreppet på samma sätt som tidigare nämnda forskare att kontext och individ ska ses med objektiva ögon men påpekar

att det är mycket viktigt att eleven ska förstå och ha i tanken att historiska individers syn kan stå i tvär kontrast till vår nutida syn och att det inte ska stå i vägen så att missförstånd riskerar att skapas (2004, s.113).

Lévesque (2008) är en flitigt citerad forskare som skriver:

I själva verket är empati i historien mycket mer som en *prestation*: det är att veta vad någon (eller någon grupp) trodde, värderade, kände och försökte uppnå. Det är att vara i stånd att underhålla (inte nödvändigtvis att dela) dessa föreställningar, och att vara i stånd att ta hänsyn till effekterna av dessa känslor (inte nödvändigtvis känna dem) (Lévesque 2008, s.148 min översättning).

Lévesque uttrycker i *Thinking historically: educating students for the twenty-first century* (2008) att det krävs en kognitiv förmåga för att uppnå historisk empati. Han menar att begreppet kan uppnås genom att frågor ställs kring den historisk händelse eller kontext som ligger i fokus. Genom att inhämta så mycket bakgrundsinformation som möjligt och genom ett hermeneutiskt arbetssätt kritiskt ställa sig frågan till varför aktören ansåg eller handlade på ett visst sätt så menar Lévesque att ett objektivt perspektiv skapas vilket kan skapa förståelse för historia (2008, s.150).

3.2.3 Internationell forskning bestående av kategori känsla

Fortsättningsvis så kommer samma disposition under kategori känsla att följas som under de tidigare kategorierna.

Även under kategori känsla så finns ett flitigt citerat forskarpar. Barton och Levstik skriver i *Teaching history for the common good* (2004) ”Att engagera sig i meningsfulla deliberativa samtal med dem vars idéer skiljer sig från våra egna, måste vi göra mer än att förstå dem- vi måste bry oss om dem och om deras perspektiv” (Barton och Levstik 2004, s.207 min översättning). Vad författarna laddar begreppet med är två olika variationer av empatisk förmåga. De menar att medkänslan för en historisk individ kan motivera till lärande eller intresse men sedan delar de upp begreppet i kriterierna *historical empathy as perspective recognition* och *empathy as caring* (2004, s.206, 228). Innebörden av *historical empathy as perspective recognition* förklarar författarna med att utifrån perspektiv helt bortse från sitt eget perspektiv med målet att då förstå andras intentioner och kontext. Barton och Levstik skriver ”att det krävs att vi ser oss själva som andra ser oss” (min översättning) (2004, s.208). De ser att det krävs en kognitiv förmåga för att få historisk empati. När de redogör för vad *empathy as caring* betyder skriver de att historiker inte skulle motiveras i sitt arbete utan att bry sig om vad som hände i historisk tid. Författarna menar att känslan måste finnas i form av intresse och motivation (2004, s.228). *Empathy as caring* har fyra underpunkter *caring about, caring that, caring for och caring to*. Den mest intressanta av dem alla är den sista där författarna ser hur deliberativa samtal **det vill säga** med målet i att enas vid en förståelse för andra kan uppnås genom *empathy as caring to*. *Caring to* syftar i att få elever till att förändra sina egna ” värderingar, attityd, tro eller uppträdande” menar Barton och Levstik (min översättning) (2004, s.237). Tanken att historisk empati kan användas i nutiden för att skapa goda medborgare överensstämmer med Skolverkets (2011a) utformande av läroplanen där det fokuseras kring att elever ska utveckla solidaritet och grundläggande demokratiska värderingar (s.7).

4. Metod

För att besvara frågeställningen om vad som definierar, aktiverar samt utvecklar begreppet historisk empati har jag tittat på hur svensk historiedidaktisk forskning ser på begreppet historisk

empati. Syftet och frågeställningarna ska besvaras genom en systematisk litteraturstudie inspirerad av Eriksson Barajas, Forsberg och Wengströms bok *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap - Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar* (2013). I följande avsnitt redogör jag för studiens design och urvalskriterier vilka metodval samt avvägningar jag gjort vad gäller litteratursökning, urval samt hur jag ser på examensarbetet ur ett etiskt perspektiv.

4.1 Studiens design

Metoden som examensarbetet är utförd efter är en systematisk litteraturstudie med en induktiv ansats. Fejes och Thornberg beskriver i *Handbok i kvalitativ analys* (2015) att en induktiv ansats innebär att en slutsats kan dras ur flera enskilda fall (s.24). Vad beträffar en induktiv ansats så skrev jag i inledningen att jag kunnat se att forskare generellt har tre olika syner på begreppet historisk empati som jag kategoriserat genom en induktiv insats dvs. jag har dragit slutsatser från olika källor som genererat en förståelse som jag kategoriserat i tre kategorier som jag kallar kognitiv förmåga, kontext och känsla.

Eriksson Barajas, Forsberg och Wengströms (2013) menar att en systematisk litteraturstudie ska innehålla aktuell litteratur samt att den ska fungera i ett utvecklande syfte till exempel i en skolkontext. Vidare ska litteraturen bygga på vetenskapliga källor (2013, s.31). Båge aspekterna är uppfyllda i min studie. Vidare skriver författarna att en systematisk litteraturstudie ska bestå av maximalt antal vetenskapliga källor med hänsyn till tidsaspekt samt tillgänglig publicerad forskning inom området (s.31). De skriver att en vanlig sökstrategi är att söka på enskilda ord i en databas vilket är gjort i denna undersökning (s.78). Vidare menas att litteraturen ska vara värderad, vilket jag tolkat genom att använda mig av vetenskapliga texter som publicerats i vetenskapliga publikationer, såsom licentiatavhandlingar, doktorsavhandlingar eller tidskriftsartiklar (2013, s.114).

4.2 Sökord

Historisk empati, Historical empathy

4.3 Urvalskriterier för databassökning och manuell sökning

Jag gjorde en experimentell sökning med sökordet historical empathy utan avgränsningar i Summon 2.0 och fick hela 83045 träffar vilket fick mig att skapa konkreta utvalskriterier som jag ansåg skulle besvara mina frågeställningar och mitt syfte med undersökningen. Undersökningens syfte är att ta reda på hur svensk historiedidaktisk forskning ser på begreppet historisk empati och valet att använda sökmotorerna *Diva* och *SwePub* gjordes eftersom de är elektroniska arkiv för forskningspublikationer och uppsatser vid svenska högskolor och universitet. Som avgränsning har jag gjort ett val att publikationer senast ska vara gjorda år 2010 med anledning av att Sverige fick en ny läroplan år 2011 när begreppet för första gång fick en relevans i styrdokument som *Kommentarmaterial till kursplan i historia* (2011b) för verksamma lärare i fältet. Därför antog jag att det var större träffsäkerhet i svensk historiedidaktisk forskning efter år 2010 än tidigare samt att det krävdes en avgränsning för att litteraturen skulle kännas aktuell. Utifrån det valet ser jag även att utvald litteratur ska vara tillgänglig för nerladdning för att vara prövbar för andra och att samma sökresultat ska vara möjlig. Som sökord har jag använt historisk empati och den engelska översättningen historical empathy eftersom undersökningens syfte går ut på att definiera och se hur begreppet historisk empati aktiveras och utvecklas. Litteraturen ska vara skriven på svenska eller engelska. Dessutom har beslutet tagits att litteraturen ska behandla begreppet historisk empati och inte bara nämna det för att vara relevant i min undersökning. Sammanfattningsvis gjordes urvalet att litteraturen skulle vara publiceras senast 2010 samt vara fulltext och nedladdningsbar och hittas med

sökorden historisk empati eller historical empathy samt behandla begreppet historisk empati i språket svenska eller engelska.

De källor jag hittade var Ulrika Boströms text *"När man kollar på bilden tänker man så här": en receptionsstudie av gymnasieelevers uppfattning om bilder som kunskapskällor i historieundervisningen* (2014), Thomas Nygren, Karin Sandberg och Lotta Vikström *Digitala primärkällor i historieundervisningen* (2014), Maria Deldén *Historien som fiktion* (2014), Karin Sandberg *Möte med det förflutna*, Anders Nersäter *Att konstruera historiska förklaringar* (2014), Thomas Nygren *Students Writing History using Traditional and Digital Archives* (2014) och Susanne Staf *Att lära historia i mellanstadiet* (2011). Sökningarna genererade en rad andra verk som av olika anledningar inte uppfyllde samtliga sökkriterier och därför exkluderades från undersökningen.

För att finna referensmaterial gjorde jag manuella sökningar i Summon 2.0 och i ERIC genom att söka på specifika forskare och verk som citerats i den svenska forskningen och som jag hittat i referenslistor. Jag hittade även Monika Vintereks text *Fakta och fiktion i historieundervisningen* (2000) genom en referenslista och som Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013) kallar snöbollsmetod. Enkelt förklarar innebär metoden att en relevant källa leder en annan relevant källa (s.138) Vidare menas att manuella sökningar är ett alternativ till databassökning samt att det kan ske genom referenslistor (2013, s. 74). Slutligen sökte jag på Skolverkets hemsida www.skolverket.se med sökordet historisk empati och där fungerade det inte att ha samma urvalskriterier utan jag fick lov att välja form av publikation, jag valde alla former samt att jag koncentrerade mig på forskning. En relevant licentiatavhandling hittades författad av Cecilia Johansson *Högstadiungdomar skriver historia på bloggen. Undervisning, literacy och historiemedvetande i ett nytt medielandskap* (2014). En sammanfattande tabell över databassökningarna följer nedan.

4.3.1 Tabell ett

Sammanfattning av databassök

Sökmotor	Sökord	Avgränsning	Antal träffar	Granskad litteratur	Forskare/Använd litteratur
Summon 2.0	Historical empathy	-	83045		
Diva	Historisk empati Historical empathy	2010→, fulltext, nedladdningsbar, svenska, engelska	1	1	1 Ulrika Boström <i>"När man kollar på bilden tänker man så här": en receptionsstudie av gymnasieelevers uppfattning om bilder som kunskapskällor i historieundervisningen</i>
SwePub	Historisk empati Historical empathy	Samma som ovan	7	7	7 Ulrika Boström Samma se ovan Thomas Nygren, Karin Sandberg, Lotta Wikström <i>Digitala primärkällor i historieundervisningen</i> Thomas Nygren <i>Students Writing History using Traditional and Digital Archives</i> Maria Deldén <i>Historien som fiktion</i> <i>Gymnasieelevers erfارande av spelfilm i historieundervisningen</i> Karin Sandberg <i>Möte med det förflutna</i> Anders Nersäter <i>Att konstruera historiska förklaringar</i> Susanne Staf <i>Att lära historia i mellanstadiet</i>
SwePub	Monika Vinterek <i>Fakta och fiktion i historieundervisningen</i>	Genom referenslista (snöbollsmetod)	1	1	Monika Vinterek <i>Fakta och fiktion i historieundervisningen</i>
Skolverket.se	Alla former, forskning		1	1	Cecilia Johansson <i>Högstadiungdomar skriver historia på bloggen. Undervisning, literacy och historiemedvetande i ett nytt medielandskap.</i>

4.3.2 Sammanfattning av sökresultat

Jag har skapat konkreta urvalskriterier för litteraturundersökningen för att sökresultaten ska baseras på samma premisser. Att söka i databaser med en uttänkt systematisk metod med sökord och kriterier för att finna relevant litteratur för att svara på undersökningens syfte och frågeställning var en bra strategi då en tidsbegränsning på tio veckor annars inte hade räckt till att hinna bearbeta all relevant litteratur som enbart sökordet *historical empathy* gav i Summon 2.0. I de olika databassökningarna visas samma litteratur som sökresultat i flera fall vilket jag tolkar som att sökningen inte har uteslutit eller förbisett relevant litteratur för de sökkriterier jag satt för undersökningen. Att manuellt söka efter litteratur samt att använda referenslistor genererade intressant och relevant internationell litteratur. Dock innerhåller undersökningen en artikel (Vinterek 2000) som strider mot ett av mina urvalskriterier, att litteraturen ska vara aktuell och senast vara publicerad år 2010 med anledning av att den bidrar till att svara på syftet med undersökningen och därför känns aktuell av den anledningen. Återigen får Eriksson Barajas Forsberg och Wengström sista ordet när de menar att sökningen är mättad när ingen ny informant uppkommer vilket skedde i databassökningen (2013, s.138).

4.4 Analys av litteratur samt innehållsanalys

Barajas Forsberg och Wengström (2013) skriver om kvalitetssäkring och om att värdera litteraturen. De hänvisar till en metod som de kallar ”*Grade*” som har som syfte att kvalitetssäkra litteratur. Den innebär att ett antal frågor ställs till litteraturen som vid ett jakande svar genererar ett poäng. Desto högre poäng litteraturen får efter avslutad granskning desto högre kvalitet anses litteraturen bestå av (Eriksson Barajas Forsberg och Wengström 2013, s.122).

För att värdera litteraturen har frågor ställts utifrån en summering av frågor av Barajas Forsberg och Wengström (2013) för att säkerställa kvaliteten på de kvalitativa undersökningarna (s. 155). Frågorna som ställts till litteraturen är enligt Grademetoden (Barajas Forsberg och Wengström 2013, s.122).

Frågorna är följande:

1. Är syftet relevant utifrån undersökningens syfte?
2. Beskrivs frågeställningen?
3. Beskrivs metoden?
4. Är studien aktuell?(publicerad senast 2010)
5. Är etiska aspekter vidtagna?
6. Presenteras resultatet?

För varje fråga får den granskade litteraturen en poäng om frågan besvaras med ett jakande svar. Maximal poäng är sex poäng.

Granskningen är systematiskt gjord vilket innebär att samtlig nationell litteratur har fått svara på samtliga sex frågor. Anledningen till att enbart den nationella litteraturen har granskats är att undersökningens syfte och analys baseras på en svensk kontext.

4.4.1 Tabell två

Sammanställningar av kvalitetsanalys av utvald litteratur

Författare	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Fråga 6	Total poäng
Ulrika Boström (2014)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	6
Maria Deldén (2014)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	6
Cecilia Johansson (2014)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	6
Anders Nersäter (2014)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	6
Karin Sandberg (2014)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	6
Susanne Staf (2011)	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	5
Thomas Nygren, Karin Sandberg, Lotta Wikström (2014)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	6
Thomas Nygren (2014)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	6
Monika Vinterek (2000)	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	5

4.5 Etiska aspekter

De etiska aspekter som är vidtagna i undersökningen är att utvald nationell litteratur är granskad och har fått tillstånd från en etisk kommitté samt att en skriftlig förfrågan har nått vårdnadshavare för samtycke av delaktighet i samtlig granskad och utvald studie (Barajas Forsberg Wengström 2013, s.70). Vidare anser jag inte att jag behöver hålla mig till etiska aspekter vid den här litteraturstudien då enbart andras verk ska granskas. En skillnad är vid examensarbete två som ska ta vid där litteraturstudien slutar och som istället ska bygga på empiriskt samlat material. I examensarbete två är etiska aspekter relevanta att beakta när jag ska undersöka hur begreppet historisk empati förstås i praktiken i skolan.

5. Resultat

I tidigare avsnitt så har det redogjorts för hur internationell forskning ser på begreppet historisk empati för att ge en teoretisk och historisk bakgrund till svensk historiedidaktisk forskning som använder sig av begreppet. Den studerade svenska forskningslitteraturen är utvald genom väl motiverade samt förklarade urvalskriterier som ska svara på frågeställningarna om hur begreppet historisk empati aktiveras och utvecklas samt vad som definierar begreppet historisk empati utifrån svensk historiedidaktisk forskning. I resultatavsnittet är syftet att klargöra hur begreppet historisk empati definieras aktiveras samt utvecklas. En redogörelse kommer att löpa kronologiskt enligt frågeställningen: hur definieras begreppet historisk empati och hur utvecklas och aktiveras begreppet historisk empati enligt forskningen.

5.1 Begreppet historisk empati definieras

Undersökningens första frågeställning består av att svara på hur begreppet historisk empati definieras i svensk historiedidaktisk forskning som använder sig av begreppet. Den studerade svenska forskningslitteraturen som använder sig av begreppet historisk empati har inspirerats av internationell forskning kring begreppet historisk empati. Framställningen nedan kommer att utgå från samma kategorier av begreppsförståelse som jag redovisade angående internationell forskning.

5.1.1 Begreppet historisk empati definieras genom kategori kognitiv och kategori kontext

Svenska forskare ser att begreppet historisk empati är en kognitiv förmåga där individen ska leva sig in i historiska aktörer och förstå dåtiden genom historiska perspektiv.

Cecilia Johansson har genom sin licentiatavhandling *Högstadieläroämnen skriver historia på bloggen - Undervisning, literacy och historiemedvetande i ett nytt medielandskap* forskat kring hur historisk empati kan utvecklas genom att elever får beskriva historiska individer genom dagboksskrivande i jagform i en klassblogg. Hon skriver ”Historisk empati uppstår precis som all annan empatisk förståelse ur människans inlevelseförmåga eller hennes förmåga att dela en annans människas erfarenheter utan att vara den personen” (2014, s.92).

Staf (2011) definierar begreppet historisk empati i sin avhandling *Att lära historia i mellanstadiet - Undervisningsresurser och elevtexter i ett medeltidstema* och har samma definition av begreppet som Johansson (2014) vilken tolkar begreppet historisk empati som att leva sig in i en historisk person och förstå dennes värld och livsstil utifrån dåtidens samhällsklimat (2011, s.46;2014, s.92).

Nersäter delar även han samma definition av begreppet historisk empati i *Att konstruera historiska förklaringar: Vad elever kan behöva lära för att kunna resonera om orsak samt tolka och använda källor inom gymnasieämnet historia* (2014) och uttrycker:

Historisk empati innebär däremot inte att sympatisera med förflutna aktörer, deras värderingar och agerande eller att försöka tränga in i huvudet på en annan människa. Det innebär att försöka upprätthålla periodens värderingar i sitt tänkande när man granskar källor från det förflutna (Nersäter 2014, s.18).

Nersäter (2014) menar i sin avhandling att begreppet historisk empati ska förstås utifrån aktörens perspektiv och delar därmed Johanssons (2014) och Stafs(2011) uppfattning om definitionen av begreppet. Det som Nersäter har forskat kring är hur elever ska kunna förklara historiska förändringar och kopplar samman begreppet historisk empati med källhantering. Han tolkar utifrån

sin undersökning att historisk empati inte ska likställas med sympati utan att en kontextuell syn ska användas för att tolka historiska källor (2014, s.18). Utifrån Johansson och Nersäters forskning är begreppet historisk empati en kognitiv förmåga som kan uppnås genom en kontextuell kunskap och med hjälp av en källkritisk förmåga. Han fortsätter med att förklara att ”Empatiska historiska förklaringar innebär därmed att vi förmår uttyda sambanden mellan mål, värderingar, och trosuppfattningar i relation till ett visst agerande eller en social praktik fast den för oss inte självklart är rationell eller begriplig (sic)” (Nersäter 2014, s.30). Han menar att begreppet historisk empati och källhantering har klara samband och är av varandra beroende, då han i slutsatsen av sin text skriver att elever är i behov av att kunna vara källkritiska för att utveckla förmågan av att ha historisk empati. Den kognitiva förmågan att särskilja ett nutida och ett historiskt perspektiv är vad som definierar begreppet historisk empati, menar Nersäter (2014 s.148).

Nästa forskare tolkar kategori kontext genom en förståelse för intersektion. Deldén citeras från *Historien som fiktion: gymnasieelevers erfارande av spelfilm i historieundervisningen*. Hon skriver ” Historisk empati är som beskrivits ovan främst en kognitiv process knuten till det förflutna. Den är inte kopplad till en känslomässig upplevelse av historien” (Deldén 2014, s.28). Hon menar att förmågan till att förstå dåtida aktörer är möjlig genom att kunskaper byggs upp kring kontexten.

Ulrika Boström skriver i ”*När man kollar på bilden tänker man så här*” *En receptionsstudie av gymnasieelevers uppfattning om bilder som kunskapskällor i historieundervisningen* ”att få ta del av människors erfarenheter och berättelser via historien, är en del av innebörden i begreppet historisk empati” (Boström 2014, s.25). Hon tar sig an begreppet historisk empati genom intersektionalitet där det menas att människan förstår andra utifrån sin egen kontext (s.22). Hon menar att en människa har ett perspektiv utifrån kön, uppväxt och samhälle där hon är uppväxt (jfr. Molina 2007, s.9). Boström har som uppfattning att historia är kopplat till minnen av forna tider och att historia sprids genom berättande till andra och tolkas utifrån individens egen kontext. Hon menar att begreppet historisk empati innebär att ta emot andras historia. Genom att individen kan relatera till sig själv så kan hon relatera till en historisk aktör, menar Boström (2014, s.25). Boström uttrycker att ”det är alltså en rationell förståelse som eftersträvas och inte den emotionella subjektiva förnimmelsen av sympati” (Boström 2014, s.27). Vilket kan förklaras av att förstå historia utan att tolka eller använda sin förförståelse samt att utifrån rådande kontext sätta sig in i historiska individer vilket Boström (2014) Nersäter (2014) Johansson (2014) och Staf (2011) menar är målet med historisk empati (s.26). I Boströms (2014) undersökning har bilder använts i historieundervisningen för att undersöka hur elever utifrån bilden tolkar historiska innebörder. Återigen visas vikten av att ha en källkritisk förmåga då Boström skriver att bilden kan frammana sympatiska känslor vilket inte är bildens syfte utan att få eleven till att tolka och skapa sig en förståelse för kontexten samt att se skillnader i historiska bilder som slutligen relateras till betraktarens (i detta fall elevens) historiska minnesbank (s.98).

5.1.2 Begreppet historisk empati definieras genom kategori känsla

Thomas Nygren Karin Sandberg och Lotta Wikström skriver i *Digitala primärkällor i historieundervisningen: En utmaning för elevers historiska tänkande och historiska empati* ” att historisk empati ses ofta som ett verktyg för att väcka elevernas intresse, sedan ska den strikta vetenskapen ta över” (2014, s.232) vilket leder in till kategori känsla.

I enlighet med hur Barton och Levstik (2004) anser att en empatisk känsla kan vara befogad när begreppet historisk empati ska definieras ser Sandberg i *Möte med det förflutna: digitaliserade primärkällor i historieundervisningen* även hon att kontexten är avgörande för hur begreppet ska definieras. Hon

skriver att ”Historisk empati innebär att eleverna engagerar sig både intellektuellt och känslomässigt i de personer och det ämne de studerar. När eleverna blir berörda av ett ämne eller människoöde blir de motiverade att studera historia” (Sandberg 2014, s.14).

Karin Sandberg (2014) hävdar att känslor har en roll i begreppet historisk empati. Hon menar att känslan av antingen sympati eller medkännande kan fungera som motivation för eleven som genom känslan blir motiverad eller intresserad att forska och lära ytterligare i ämnet eller kontexten. Hon går även så långt som att se hur historisk empati kan implementeras i samtiden av att kunskaper i att *läsa av* historiska individer även med fördel kan användas i dagens samhälle (2014, s.14). I texten riktar hon kritik mot hur begreppet historisk empati används i en skolkontext och tänker att elever med begränsad historisk kunskap inte har möjlighet till att praktisera historisk empati. Men det menas att om eleven har en begränsad kunskap om och kring den historiska kontexten innebär det att det inte räcker till att tolka hur historiska skeenden påverkade människor i en historisk kontext. Sandberg ser hur en motivation kan fungera för att en ökad kontextuell kunskap kan byggas ut vilket i sig ökar chanserna till att historisk empati utvecklas hos individen. Förutom att en medkänsla kan motivera eleven till att vilja att lära menar Sandberg att en definition på begreppet historisk empati bygger på att se till kontexten samt att en källkritisk förmåga är vitala kriterier att bygga samman i syfte att få elever till att förstå historia (2014, s.22).

Maria Deldén uttrycker en liknande uppfattning att en empatisk känsla kan fungera som motivation. Hon menar att ”det handlar både om att ha omtanke för människor i det förflutna och att kunna se på det förflutna med ett intellektuellt förhållningssätt” (Deldén 2014, s.28). Deldén har forskat om historisk spelfilm kan hjälpa elever att förstå historiska händelser. I sin anhandling *Historien som fiktion: gymnasieelevers erfaranade av spelfilm i historieundervisningen* har hon kommit fram till att begreppet historisk empati handlar om meningsskapande i sig själv men även att individen (i detta fall eleven) skapar mening utifrån sina egna perspektiv och kunskapsnivå (s.22). Deldén (2014) delar samma innebörd av begreppet historisk empati som Barton och Levstik (2004) och Sandberg (2014) och ser att empati som omtanke har en motiverande roll i undervisningen. I hennes studie ligger fokus på att se elevens reaktion på historiska händelser och om eleven kan gå utanför sitt perspektiv och in i karaktärernas för att förstå (2014, s.28-29).

Cecilia Johansson menar att samtliga kategorier krävs för att begreppet ska definieras. Hon skriver i sin anhandling att ”det är svårt att skilja den kognitiva delen av empatibegreppet från den affektiva” (Johansson 2014, s.119).

Avslutningsvis kopplar Johansson (2014) ihop vad hon menar i sin undersökning att den empatiska och den kognitiva förmågan i begreppet historisk empati inte kan särskilja i betydelse från varandra utan att båda behövs för att eleven i slutänden ska utveckla en historisk förståelse med begreppet historisk empati. Att eleven blir empatisk påverkad, menar Johansson motiverar till att förståelsen för kontexten ökar eftersom lusten till att ta reda på mer ökar (s.119). Att begreppet historisk empati syftar i att få individen att utveckla en historisk förståelse råder ingen tvekan. Vad som skiljer forskarnas fokus åt är att det ska ske genom olika metoder.

5.2 Begreppet historisk empati utvecklas och aktiveras

Även här finns det olika sätt att närma sig begreppet historisk empati. Thomas Nygren med artikeln *Students Writing History Using Traditional and Digital Archives* (2014) Anders Nersäter (2014) hävdar att arbete med källkritik är nyckeln till att aktivera och utveckla historisk empati. Nersäter uttrycker att ”historikerna behandlade källorna som individer och kopplade samman

textinnehållet med personen som skrivit den. De jämförde källorna och ställde hela tiden frågor om författarnas avsikter” (Nersäter 2014, s.19). Elever behöver veta hur en källa ska tolkas för att den ska vara relevant och leda till att kunskaper och förklaringar ska förstås utifrån källan, menar Nersäter. I undervisningen menar han att det är svårt för elever att använda sig av historisk empati genom källhantering (2014, s.30).

Ulrika Boström understryker istället intressets betydelse när man arbetar med historisk empati:

Intresse innebär inte en motsats till objektivitet, och inte heller kan det vara en motstridighet att historisk empati tar sin utgångspunkt utifrån oss själva och våra liv. Det är balansgången mellan objektivitet och kontextualisering som förenas med inkännande och identifikation, som motivation för lärande (Boström 2014, s.30).

Boström (2014) ställer sig frågande angående kritik mot Barton och Levstiks (2004) syfte att motivera genom *empati som omtanke* och anser inte att det direkt innebär att intresset kopplas till individens perspektiv utan att intresset kan vara objektivt och ses som en drivkraft till att lära. Genom att ett intresse finns så finns även möjligheten till att kunskaper kring kontexten inhämtas vilket leder till ökade kunskaper genom historisk empati (s.30).

Karin Sandberg (2014) menar att historiska kunskaper är viktiga för att utveckla historisk empati:

Flera exempel på presentism påträffas i elevernas examinationsarbeten, främst i jämförelser mellan dåtid och nutid, där dåtiden stämplades som underlägsen nutiden utifrån nutidens värderingar, eleverna gjorde inga försök att sätta sig in i dåtidens vanor, tankar och värderingar (Sandberg 2014, s.68).

I undersökningen finner Sandberg (2014) hur elever inte hade tillräckliga kunskaper kring kontexten utan tolkade källorna utifrån nutida perspektiv. Med det menas att kunskaper krävs för att eleven ska kunna tolka källorna utifrån källans ursprungliga perspektiv (2014, s.68-69). Nersäter skriver att ”undervisningen måste därför illustrera att människor i det förflutna inte hade samma uppfattningar som dagens människor, att andra idéer och värderingar formade deras beslut i den kontext de levde” (Nersäter 2014, s.18).

Nersäter och Nygren, Vikström och Sandberg menar i *Digitala primärkällor i historieundervisningen: En utmaning för elevers historiska tänkande och historiska empati* att läraren har en viktig roll i att föra in eleven i rätt kontext genom tillexempel diskussioner samt att erbjuda ett rikt källmaterial där källor kan ställas mot varandra för att eleven utifrån det kan återskapa och förstå utifrån vilket perspektiv som källan ska granskas (Nersäter 2014, s. 18; Sandberg 2014, s.17-18; Nygren, Vikström och Sandberg 2014, s.226).

Monika Vinterek skriver i sin artikel *Fakta och fiktion i historieundervisningen* (2000) hur skönlitteratur kan få eleven att förstå och känna av historiska kontexter (s.18). Hon menar att ”som läsare av den skönlitterära texten kommer jag närmare dåtidens upplevda värld, därför att den tvingar mig att tänka mig *in* i hur det var och då blir det omöjligt ta in upplysningarna endast som faktainformation” (Vinterek 2000, s.18). I sin artikel jämför hon läromedel i historia och historiska skönlitterära böcker innehållsmässigt samt hur informationen framställs. Det professorn ser i sin undersökning är att skönlitterära böcker kan utveckla historisk empati hos läsaren genom den närhet och rika beskrivning av omgivningar samt historiska aktörer (2000, s.18).

Istället betonar Maria Deldén att känslor kan inverka negativt genom att visa att spelfilm kan fungera kontraproduktivt om eleven emotionellt engageras alltför mycket. Det hon menar med det är att historiska händelser riskerar att generaliseras och att syftet med att eleven ska förstå och tolka karaktärer ur olika perspektiv uteblir (s.34). En annan risk som kan uppstå är om eleven har begränsad kunskap om kontexten är att filmen kan tolkas som en historisk redogörelse för en händelse (Deldén 2014, s.39,s. 110).

Ett resultat som framkommit menar Sandberg (2014) är att eleverna genom diskussion har visat förmåga till historisk empati. Hon ser även att eleven fått redskap om hur historia ska förstås genom begreppet och arbetssättet kring historisk empati (2014, s.65-66). Vad som även framkommer i Sandbergs (2014) resultat är att elever med en större kontextuell kunskap uppvisade större benägenhet till historisk empatisk förmåga (s.68-69).

Cecilia Johansson fann i sin studie att eleven motiverades genom blogguppbyggnadens utformning och att ett källkritiskt arbetssätt etablerades vilket utvecklade historisk empatisk förmåga bland elever (2014, s.78-79). ”Eleverna fick hantera informationssökningen helt fritt” (Johansson 2014, s.78). ”Flera elever använde sig av den öppna skrivsituationen för att utveckla historisk empati” (Johansson 2014, s.99). Johansson ser hur eleverna inspireras av varandras blogginlägg (s.100). Resultatet av undersökningen var att eleven utan problem kunde identifiera sig med en individ i en historisk kontext och kunde även uttrycka åsikter som med dagens mått anses som felaktiga eller fördömda. I bloggen fick elever kommentera varandras berättelser vilket även det frammanade ett kritiskt tankesätt hos eleverna som fick motivera åsikter eller handlingar utifrån sina karaktärs perspektiv som idag inte ses som rationella (s.106).

Johansson (2014) anser att multimodal arbetsätt där bild, text och interaktion gör att flera sinnen arbetar samtidigt engagerar och utvecklar historisk empati (s.119). ”För att utveckla historisk empati använder eleverna också, som redan nämnts, datorn som ordbehandlare och ett multimodalt berättande” (Johansson 2014, s.119). Vidare ser hon hur eleverna kunde uppleva olika människooöden ur deras perspektiv via bloggen och arbetssättet med att skriva ur ett jagperspektiv utvecklade elevens historisk empatiska förmåga (s.119).

6. Diskussion

Diskussionsavsnittet är disponerat i två delar där den första behandlar undersökningens metoddel. Den andra delen handlar om resultatdelsens utkomst och knyter samman med syftet och frågeställningarna.

6.1 Metoddiskussion

I en systematisk litteraturstudie ska samtlig litteratur vara granskad samt vara av god kvalitet (Barajas Forsberg Wengström 2013, s.26-27). Att valet togs att enbart använda sökorden *historisk empati* samt den engelska översättningen *historical empathy* gjordes för att syftet var att se hur det specifika begreppet redovisas i nationell forskning. Enligt det internationella forskningsfältet som forskat om och kring begreppet historisk empati under en längre tid än vad forskning gjordes nationellt kan begrepp som *perspective taking* ha liknande betydelse. Innebörden av att inkludera fler sökord som till exempel *perspective taking* hade kunnat leda in undersökningen på fler resultat eller genererat en annan betydelse för undersökningens syfte och frågeställningar. Vad som motiverade valet att enbart söka och undersöka begreppet historisk empati var sökmängden på drygt 80000 träffar som påträffades i sökmotorn Summon 2.0 vilket ledde till beslutet att göra en väl avgränsad sökning som jag tidigare har nämnt vid ett antal tillfällen. Undersökningens tillgängliga tid var enbart tio veckor

vilket gör det omöjligt att bedriva en alltför omfattande undersökning. Undersökningens omfattning hade kunnat ta andra proportioner med fler sökord vilket inte fanns utrymme för. I de svenska styrdokumenterna nämns begreppet historisk empati i sammanhang utan att specifikt redovisa för begreppets innebörd och det var det som undersökningen kom att handla om det vill säga att ta reda på hur begreppet historisk empati definieras i nationell forskning.

Valet av sökmotorer som Diva och SwePub för litteratursökningen ansågs som tillräckliga men hade fler genomsökts hade kanske fler träffar hittats. Barajas Forsberg och Wengström (2013) inspirerade mig till att göra manuella sökningar genom referenslistor vilket gav en översikt av internationell forskning där det rådde konsensus över vilka forskare som hade betydande roll och relevans för att besvara undersökningens syfte vilket är att definiera begreppet historisk empati samt vad som aktiverar samt utvecklar begreppet (s.74). Bedömningen gjordes att tillräckligt antal internationell forskning kunde representera en bild över begreppets definition med tanke på tidsaspekten som var tillgänglig.

Litteraturen består till största del av licentiatavhandlingar vilket i sig garanterar ett kvalitetssäkrat innehåll. Genom kvalitetsgranskningen svarade alla utom två avhandlingar jakande på alla frågor och anses vara av hög kvalitet. Frågorna är inspirerade av Barajas Forsberg och Wengström (2013) men i slutänden skrivna av mig samt eventuellt tolkade på ett subjektivt sätt trots ansats till motsatsen. Den internationella litteraturen är inte granskad enligt Grade men anses trots det vara av hög kvalitet eftersom den använts och citerats i den nationella litteraturen. En annan typ av granskning har gjorts av den internationella forskningen som i sitt innehåll behandlat och identifierat syftet med begreppet historisk empati. Spridningen kan eventuellt ifrågasättas då samtlig litteratur är nationell och består till största del av licentiatavhandlingar. Vad som kan ses som en styrka är att en sammanfattning av den nationella forskningen kan urskiljas. Dessutom är licentiatavhandlingarna publicerade inom samma år med något undantag vilket kan visa hur begreppet har en framskridande betydelse. Att det inte hittades litteratur som publicerats tidigare kan bero på att begreppet inte är forskat kring eller att begreppet är förhållande nytt i nationell kontext. En annan förklaring kan vara att andra forskare använt andra benämningar med samma innebörd som skulle ha hittats genom andra sökord. Studiens prövbarhet är tydlig eftersom samtlig litteratur funnits tillgänglig för nedladdning från internet.

6.2 Resultatdiskussion

Slutligen ska nu resultatet av den svenska historiedidaktiska forskningen klagöras genom en diskussion samt knyts samman till syftet med undersökningen som är att söka efter hur begreppet historisk empati framställs i svensk historiedidaktisk forskning och hur begreppet aktiveras och utvecklas i forskningen. För att besvara syftet så ställdes följande frågor:

1. Hur definieras historisk empati enligt den studerade forskningen?
2. Hur aktiveras och utvecklas historisk empati i en skolkontext?

6.2.1 Begreppet historisk empati definieras

Begreppet historisk empati framträdde ur tre kategorier i bakgrunden. Att kategorisera begreppet är inget vedertaget i forskningen utan det var mitt sätt att förstå och skapa en struktur för att svara på undersökningens syfte. Begreppet redogörs visuellt genom kategorierna kognitiv förmåga, kontext och känsla i tre tabeller (tabell tre, fyra och fem) i bakgrunden.

Övergripande syftar begreppet på att vara en metod för att utveckla förmågan till ett historiskt medvetande och som svenska skolans *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* menar leder till undervisningens syfte att eleverna ska utveckla ett historiemedvetande (Skolverket 2011b, s.6).

En allmän definition av begreppet, oberoende av vilken kategori forskaren tillhör, är förmågan att utifrån en historisk aktör förstå varför hon hade en specifik åsikt eller varför en handling begicks utan att med dagens perspektiv tolka orsaker eller konsekvenser (Johansson 2014, s.92; Nersäter 2014, s.18; Boström 2014, s.27).

En skillnad betonas i hur förmågan till att förstå en historisk aktör ska tillämpas på individen och om tillåtelse till att emotionellt bli engagerad eller inte. En kategori forskare anser att det enbart är en kognitiv förmåga att utveckla historisk empati och att det genom att skapa sig en bred kunskap kring historiska händelser genom att på ett hermeneutiskt vis ställa frågor kring varför, hur samt vad som orsakade historiska händelser (Boström 2014, s.27). Nästa kategori forskare anser att begreppet historisk empati är kopplat till den historiska kontexten och att det genom ett kontextuellt perspektiv är möjligt att utveckla historisk empati. Utifrån kontexten menar de att individen (i det här fallet eleven) ska tolka och förstå varför händelser skedde och se anledningar till beteenden hos aktören utan att ta in ett nutida perspektiv eller förförståelse för perioden (Boström 2014, s.26; Nersäter 2014, s.18; Johansson 2014, s.92). En metod som är vedertagen bland undersökningens litteratur är att kontexten kan förstås genom att förmåga i källkritik utvecklas (Boström 2014, s.25-26; Nersäter 2014, s.18, 148; Sandberg 2014, s.22; Johansson 2014, s.119).

Vad som framkommit är att det krävs vägledning i att tolka källor och att det kan kopplas samman med att vara medveten om hur perspektiv skapas. Det kommer osökt in på intersektionalitet som behandlar förståelsen av att vara en specifik aktör med vilken det egna ursprunget färgar hur och på vilket sätt perspektiv skapas (jfr. Molina 2007, s.6-21) och vad Nersäter efterlyser nämligen att förstå hur perspektiv skapas och hur det färgar en individs sätt att tolka sin omvärld (2014, s.30). Dagens samhälle och skolans styrdokument efterlyser goda medborgare där en ömsesidig respekt ska råda mellan medborgare. Genom att eleven utvecklar sin förmåga till att tolka källor samt att vara källkritisk genom intersektionernas förståelse kan även dagens samhälle vara behjälpt av att eleven förstår att andras uppväxt färgar deras sätt att tolka sin omvärld. Här kan begreppet historisk empati bidra till att goda medborgare utvecklas genom en ökad tolerans i samhället och förståelse för andras olikheter (skolverket 2011a, s.9).

Slutligen ska även den tredje gruppen forskare som Johansson (2014) samt Nygren, Sandberg och Wikström (2014) får symbolisera med vad de menar att känslor kan motivera samt intressera eleven till att vilja söka efter kontextuell information och därmed utveckla historisk empati genom en kognitiv förmåga (Johansson 2014, s.119; 2014, Nygren, Sandberg och Wikström, 2014, s.232).

6.2.2 Begreppet historisk empati aktiveras och utvecklas

Sandberg (2014) såg i sin undersökning hur vissa elever uttryckte sig nedsättande mot historiska aktörer och menade att de inte förstod bättre förr i tiden. Vad eleverna visar är *presentism* genom vilket att uttrycka sig så innebär en mycket låg historisk empatisk förmåga. Begreppet presentism innebär att historiska händelser tolkas genom nutida perspektiv och är begreppet historisk empatis motsats (Sandberg 2014, s.68).

Elever med en låg historisk empatisk förmåga har sämre kontextuell förmåga samt kunskaper i hur källmaterial ska användas, menar Sandberg (2014, s.30). För att aktivera och utveckla historisk empati hos individer så kan ett arbetssätt vara att erbjuda ett rikt källmaterial för att källor kan ställas mot varandra för att en förståelse för olika perspektiv ska skapas (Nersäter 2014, s.30; Sandberg 2014, s.17-18; Deldén 2014, s.34).

Utvecklande fungerar även diskussioner där elever lär i interaktion med andra. För att elever ska utveckla historisk empati såg Johansson (2014) hur en kombination av flera arbetssätt bestående av ett engagerande multimodalt gemensamt skrivande i jagperspektiv utvecklade elevernas historiska empatiska förmåga (s.119). Arbetssättet med att engagera kan bestå i att läraren motiverar eleven genom att känslomässigt intressera eleven samt använda sig av en elevnära uppgift (Vinterek 2000, s.18).

6.2.2.1 Begreppet historisk empati aktiveras och utvecklas i en skolkontext

I undersökningen har begreppet historisk empati definierats utifrån svensk historiedidaktisk forskning samt vad som aktiverar och utvecklar begreppet. Vad som även ska diskuteras är hur eleven utvecklar historisk empati i en skolkontext.

Utvecklande i elevkontext är det även enligt professor Vinterek (2000) viktigt att engagera eleven vilket är möjligt genom att använda historisk skönlitteratur för att utveckla historisk empati. Hon menar att skönlitteraturen har en styrka i att på ett naturligt sätt förmedla och beskriva omgivningar samt att då eleven får följa en aktör på individnivå skapas en förståelse som inte är möjlig genom en faktatext. Vad Vinterek menar är att historisk skönlitteratur bör komplettera historieämnets läromedel för att elever då har en ökad möjlighet till att utveckla historisk empati (s.18). Det krävs att läraren sedan diskuterar och utvärderar om eleven har förstått innebörden av kontexten samt att informera om att det finns flera perspektiv ur samma tid genom andra aktörer så problemsituationer som Deldén (2014) identifierade med filmvisning. Med det menas att eleven tar skönlitteraturen som en historisk redogörelse eller att eleven blir alltför känslomässigt engagerad så det inte går att tolka informationen ur ett objektivt perspektiv (2014, s.110, s.34). Vad som framkommer ur resultatet av Vinterek (2000) i kombination av Deldén är att det krävs samtliga tre kategorier för att utveckla historisk empati, en kognitiv förmåga för att tillämpa ett objektivt perspektiv och en känsla för en aktör för att skapa ett intresse för att kunskaper kring kontexten ska vara möjlig. Vad som inledningsvis fick mig att se att det fanns tre kategorier som tillämpades av olika forskare kan eventuellt inte vara så lätt att separera från varandra. En tanke jag nu funderar över är att det eventuellt inte i praktiken finns tre kategorier utan enbart i teorin. För att klargöra vad jag menar uttrycker jag utifrån tolkning av forskares texter vad jag anser är definitioner av begreppet historisk empati. Forskarna har i sin tur suttit och haft en föreställning om vad de förmedlar med samtidigt befinner de sig i en kontext vilket leder till att vissa ställningstaganden tas för givet och andra förbises. Kan meningsskiljaktigheterna mellan forskare (utifrån de tre kategorierna kognitiv, kontext och känsla) eventuellt böttna i att olika forskare lägger olika innebörd i sina definitioner som i sin tur tolkas på olika sätt. De forskare som tillhör kategori kognitiv förmåga anser att känslan inte är relevant eller hör till när begreppet historisk empati ska definieras. De anser alltså inte att motivationen kan bidra till att individen kan utveckla en kognitiv förmåga som i sig leder till att utveckla historisk empati. Frågan är varför den forskargruppen inte ser eller erkänner vägen till att individen utvecklar en kognitiv förmåga. Alltså hur en kognitiv förmåga kan uppkomma. Uppkommer den kognitiva förmågan av sig själv eller är det inte intresset eller motivationen av att lära som leder till att individen fortsätter att ta reda på mer och som forskargruppen kategori kognitiv förmåga sedan ser utvecklar begreppet historisk empati.

Slutligen finns även en aspekt av att utveckla historisk empati som leder rakt i in i svenska skolans styrdokument där värdegrund och förståelse och medmänsklighet skrivs fram som centrala delar (skolverket 2011a, s.7-9). Boström (2014) och Sandberg (2014) hänvisar hur förståelse för historiska aktörer även leder till att fostra individer till att bli hänsynsfulla och

respektfulla mot andra i dagens samhälle (Boström 2014, s.22;Sandberg 2014, s.14). Åter igen är även Molinas (2007) tankar om intersektionalitet viktiga att förmedla genom diskussioner i skolan för att eleven ska förstå andra och varför andra kan ha ett annat sätt att tänka där ursprung färgar människans perspektiv (s.8-9).

I *Kommentarmaterial till kursplanen i historia* står det att historisk empati syftar i att tolka och förstå historiska aktörer utifrån deras perspektiv (skolverket 2011b, s.9). Som Johansson (2014) menar finns risken att etisk problematik uppstår när eleven ska framföra åsikter från en historisk aktörs perspektiv (s.106). Vad som ses som problematiskt i sig är hur eleven ska hålla isär ett perspektiv som anses kränkande idag från sitt eget som enligt dagens perspektiv står i klar kontrast till värderingar som exempelvis solidaritet och inkludering. Helt oproblematiskt kan det inte vara som lärare att fånga upp och diskutera kring historiska perspektiv som bör förstås för att kontexten ska vara begriplig så eleven kan utveckla historisk empati.

6.2.2.2 Ett bredare didaktiskt sammanhang

Säljö beskriver i *Den lärande människan – teoretiska traditioner* det sociokulturella perspektivet och menar att ”människan använder sig av kulturella redskap när de förstår och analyserar omvärlden” (Säljö 2010, s.185). Ett kulturellt redskap som direkt kan identifieras är källkritik när historisk empati ska utvecklas i en skolkontext och i ett sociokulturellt perspektiv. Säljö (2010) skriver att det var Vygotskij som utvecklade det sociokulturella perspektivet och ”*språk som medierande redskap*” (ibid, s.188), som är intressant i detta perspektiv. För kommunikation mellan människor är språket en förutsättning och möjliggör en kontextuell förståelse (Säljö 2010, s.188, Sandberg 2014, s.65-66). Dessutom menar Säljö (2010) att det sociokulturella perspektivets pedagogik anser att utveckling och därmed lärande sker när individen behöver sätta sig in i nya perspektiv för att förstå andra. Ett svar på frågan om hur eleven utvecklar historisk empati kan då vara: att kommunicera med andra samt att arbeta multimodalt (s.191).

7. Sammanfattning av resultat

Vad som framkommit ur studien är att begreppet historisk empati har en grunddefinition som delas av samtlig svensk historiedidaktisk forskning. Definitionen är att historiska händelser ska ses och tolkas utifrån periodens perspektiv utan inblandning av nutida perspektiv eller förförståelse. Det som skiljer sig i forskningen är hur förståelsen av historisk empati ska appliceras på individen. Det som forskare ställer sig frågan om är hur individen ska uppnå förmågan att bli historisk empatisk. En forskargrupp anser att det enbart är en kognitiv förmåga där kritiska frågor ska ställas för att så mycket kunskap som möjligt ska tas in av individen. Kunskapen om kontexten ska ligga som grund i hur ett dåtida perspektiv ska tolkas och utifrån det ska individen förstå historiska aktörer. Den grupp som anser att den kognitiva förmågan är rådande när begreppet ska utvecklas har en förgrening till den grupp som anser att en kontextuell förmåga utvecklar begreppet historisk empati. En metod i att vara källkritisk är avgörande när den kognitiva förmågan ska utvecklas och vad forskare diskuterar är alltså metoder för hur begreppet ska appliceras på individen. Vad som skiljer sig nämnvärt är de forskare som anser att en känsla emotionellt kan engagera individen vilket kan motivera till att det väcks ett intresse för kontexten vilket utvecklar den kognitiva förmågan som i sin tur utvecklar begreppet historisk empati.

Forskningen visar att begreppet historisk empati utvecklas och aktiveras genom att eleven erbjuds ett rikt källmaterial där en förståelse för olika perspektiv utvecklas hos individen (i detta fall eleven). Didaktiska metoder för att utveckla och aktivera begreppet historisk empati som lyfts

fram i forskningen är att berättande texter skrivs i jagform samt att en kontextuell förståelse byggs upp genom historiskt skönlitterära texter. En ytterligare viktig beståndsdel är kommunikationen och språket när eleven lär i interaktion med andra och där läraren kan utvärdera elevens förmåga till historisk empati.

8. Framtida forskning

Det som skulle vara intressant att ta reda på mer om är hur de forskare som tillhör den grupp som jag benämnt kategori kognitiv förmåga definierar och arbetar kring den kognitiva förmågan. Det skulle intressera mig att få svar på varför de inte erkänner att en känsla kan fungera i ett motiverande syfte till att individen vill inhämta mer information eller kunskap inom det ämnet som studeras. Som jag ser det finns det fortfarande oklarheter kring begreppet historisk empati och hur det kan implementeras i undervisningen i skolan. Dessutom ser jag ett behov av att se hur undervisningen utvärderats för att historieundervisningens syfte har uppnåtts hos eleven genom begreppet historisk empati och vad som den undervisningen består av, det vill säga hur förmågan till historisk empati didaktiskt har förmedlats till eleven.

9. Referenser

- Barton, Keith C. & Levstik, Linda S. (2004). *Teaching history for the common good*. Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates
- Boström, Ulrika (2014). "När man kollar på bilden tänker man så här": en receptionsstudie av gymnasieelevers uppfattning om bilder som kunskapskällor i historieundervisningen. Lic.-avh. Umeå : Umeå universitet, 2014
- Bryant, Darren. Clark, Penney. Historical Empathy and Canada: A People's History. I: *Canadian Journal of Education* 29, 4 (2006): 1039-1064
- Deldén, Maria (2014). *Historien som fiktion: gymnasieelevers erfarenande av spelfilm i historieundervisningen*. Licentiatavhandling Umeå : Umeå universitet, 2014
- Eriksson Barajas, Katarina. Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber
- Johansson, Cecilia (2014). *Högstadiungdomar skriver historia på bloggen- Undervisning, literacy och historiemedvetande i ett nytt medielandskap*. Lic.avh.Umeå : Umeå universitet, 2014
- Lévesque, Stéphane (2008). *Thinking historically: educating students for the twenty-first century*. Toronto: Buffalo
- Liberg, Caroline, Hyltenstam, Kenneth, Myrberg, Mats, Frykholm, Clas-Uno, Hjort, Madeleine, Nordström, Gert Z, Wiklund, Ulla & Persson, Magnus (red.) (2007). *Att läsa och skriva: forskning och beprövad erfarenhet*. [reviderad upplaga] Stockholm: Myndigheten för skolutveckling
- Molina, Irene (2007). Intersektionella rumsligheter. *Tidskrift för genusvetenskap*. 2007:3, s. 6-21
- Nersäter, Anders (2014). *Att konstruera historiska förklaringar: Vad elever kan behöva lära för att kunna resonera om orsak samt tolka och använda källor inom gymnasieämnet historia*. Lic.-avh. Jönköping : Högskolan i Jönköping, 2014
- Nygren, Thomas. Sandberg, Karin. Wikström, Lotta. Digitala primärkällor i historieundervisningen: En utmaning för elevers historiska tänkande och historiska empati I: *Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education* 2014:2 208-245
- Nygren, T. (2014). Students Writing History Using Traditional and Digital Archives. *Human IT*, 12(3): 78-116
- Sandberg, Karin (2014). *Möte med det förflutna: digitaliserade primärkällor i historieundervisningen*. Licentiatavhandling Umeå : Umeå universitet, 2014

Säljö, Roger (2010). Den lärande människan – teoretiska traditioner. I: Lundgren, UP. Säljö, R. Liberg, C (RED). *Lärande skola bildning. Grundbok för lärare*. Natur & Kultur, Stockholm

Rantala, Jukka (2011). Assessing Historical Empathy Through Simulation -How do Finnish Teacher Students Achieve Contextual Historical Empathy? I: *Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education* 2011:1 58-76

Seixas, Peter. Peck, Carla (2004). Teaching historical thinking. In A Sears & I. Wright (Eds.), *Challenges and Prospects for Canadian Social Studies* (pp. 109-117). Vancouver: Pacific Educational Press.

Seixas, Peter (2012). Assessment of Historical Thinking. *A Report on the National Meeting of the Historical Thinking Project*.

Skolverket (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Edita, Västerås 2011

Skolverket (2011b). *Kommentarmaterial till kursplanen i historia*. Edita, Västerås

Staf, Susanne (2011). *Att lära historia i mellanstadiet - Undervisningsresurser och elevtexter i ett medeltidstema* Licentiatavhandling Stockholm: Stockholm universitet, 2011

Vinterek, Monica. Fakta och fiktion i historieundervisningen. I *Tidskrift för lärarutbildning och forskning*. Nr 4 (2000): 11-26. http://www.use.umu.se/digitalAssets/5/5881_lofunr4_2000.pdf (Hämtad 20150519)

